

Presidendi rahvaluulepreemia ja 2012. aasta rahvaluulearhiivis

Möödunud arhiiviaasta paistab silma mitmekesisuse ja kirjususega, koostöö arhiivi ja rahvaluule kogujate vahel jätkus 2012. aastal jõudsalt.

Kirevust jagus ka arhiivi igapäevaellu. Kirjandusmuuseumil on valminud uus, kaas-aegsete hoidla- ja stuudioruumidega juurdeehitus. Rahvaluulearhiiv ning loodetavasti ka kõik meie külastajad rõõmustavad uue, restaureeritud uurijasaali üle, kus on avar ja helge ning süvenemine veel digitaliseerimata arhiivikäsikirjadesse toimub vanapärasest väärikas interjööris. Loodame vaid, et sama korda saab ka muuseumi rahastus, mis praeguse projektipõhisuse ja muutlikkusega tekitab ebakindlust.

Oma koha rahvaluulekogudes leidsid mullu mitme eri paikkonna lood Kihnust ja Jõelähtelt, Võrtsjärve äärest ja Jüri ümbrusest. Arhiivi lisandus ainet nii eesti kui ka vene, samuti võru, muhu ja vadjaa keeles, üleandjateks nii vabatahtlikud kui ka kutselised pärimusekogujad, õpilased ja tudengid ning naljalugude kogumisaktsiooniosalejad. Kokku lisandus 2012. aastal ERA kogudesse üle 4000 lk käsikirjalist materjali, üle 4200 foto, üle 500 helisäiliku ning 82 videosäilikut.

Presidendi preemia rahvaluule kogumise eest pälvisid tõelised entusiastid, kes on väljas oma kodukoha pärimuse talletamise eest. Preemiasaajaid ühendab asjaolu, et nende kõigi huviorbiiti jääb kalurite elu, sest kõigi kogumispiirkonnad asuvad kas mere või järve ääres. Preemiad andis president Toomas Hendrik Ilves kirjandusmuuseumis üle 14. märtsil 2013.

Vaade ERA uude uurijateruumi, pildistatud 21. jaanuaril 2013. Alar Madissoni foto.

Rosaali (Roosi) Karjam sai preemia kauase järjepideva rahvaluule kogumise eest. Lisaks käsitöötegemisele on ta jõudnud kirja panna ka rahvaluulet. Ta on teinud arhiivile kaastööd alates 1992. aastast, ja arhiivi on kogunenud 246 lehekülge. Lisaks veel 52 lehekülge, mille eest teda 1994. aastal samuti kogumispreemiaga tunnustati. Rosaali Karjam on muuseumile saatnud väga mitmekülgsed ning sisukaid kirjapanekuid, näiteks etnograafilisi kirjeldusi Kihnu käsitööst ja kalapüügist, kuid selle kõrval ka rahvaluulet looduse märkide, lindude, külviaegade, mängituste, lastekasvatuse, toidu- ja matusekomete, kalendrikombestiku ning erinevate uskumuste kohta. Ta on osalenud arhiivi kogumisvõistlustel (selhulgas ka aastail 2009 ja 2012). Lisaks sellele on Roosit külastanud, teda filminud, lindistanud ja temaga kirjavahetust pidanud mitmed eri teadusharude teadlased. Tema käsitööde kohta on välja andnud raamatu Kärt Summatavet ning mitmeid filme teinud Ingrid Rüütel.

Kaie Humal on jätkanud 2008. aastal alustatud tööd oma kunagise kodukoha, Võrtsjärve põhjakalda küla- ja eluloolise ainese ning eriti kalurite pärimuse kogumisel, tehes seda üha suurema motiveerituse, süvenemise ja asjatundlikkusega. Talle kui nüüdseks juba taas päris oma inimesele on kunagises kodukohas avanenud järjest uusi uksi. Tema tegevus on nakatanud nii kodustes fotoalbumites kui ka enda ja oma lähedaste mälus tuhnima mitu põlvkonda Võrtsjärve-kandiga seotud inimesi. Ajas kaugematele mälestustele on lisandunud meenutused nõukogudeaegsest ning lähiminekiku kalurielust. Aastail 2011–2012 on ta ERAle üle andnud 50 tundi salvestatud intervjuusid koos andmestikuga elektroonilisel kujul, 100 lk pabermaterjali kirjapanekute, dokumentide ja kirjavahetuste näol, 300 fotot koos andmestikuga. Tegemist on süvitsivaatlusega ühe piirkonna ellu läbi mitme aastakümne.

Triin Äärismaa-Unt on vedanud pärimusekogumise tööd hoopis teises Eesti otsas – põhjarannikul Jõelähtmel. Ta on juhtinud projekti “Suulise rahvapärimuse kogumine Jõelähtme piirkonnas”, mille raames koguti väga heal tasemel pärimusainest. SA Rebala Fond korraldas 2011. aasta suvel Jõelähtme piirkonna noortele ja kohalikele kultuurihuvilistele suunatud eeskätt kohapärimuslikule ainesele keskenduva kogumisprojekti, aastail 2011–2012 toimus kogutud pärimusainese korraldamine ja arhiivile üleandmine. Salvestatuna laekus 24 tundi intervjuusid, sama materjali litereeringutena 272 arvuti-lehekülge tekste ning 45 fotot. Selles projektis osalesid kogujatena Triin Äärismaa-Undi kõrval Jaanika Hunt, Siiri Rebane, Anett-Airiin Saarlo, Manniva küla elanikud Silva ja Katre Kahu ning Anne Toots.

Fotograaf Olev Mihkelmaa andis arhiivi 9663 Kihnus tehtud digifotot. Jüri Roosmann on kirjutanud kalligraafilises kirjas terve köidetud kogu kohapärimust ja muistendeid, “legende” ja mälestusi, Ferdinand Mäe mälestusi ja kohapärimust. Neid vahendas Mari-Ann Rimmel.

Kakskümmend kaks Tartu Kivilinna Gümnaasiumi õpilast vastasid koolipärimuse küsitluskavale, mis laekus muuseumi õpetaja Pille Pärlini vahendusel. Lastepärimuse kõrval on Piret Voolaiu eestvõttel juba mitu aastat tähelepanu all olnud ka lasteaiapärimus. Seekord jõudsid arhiivi vene lasteaiarühmade õpetajate kaastööd 80 leheküljel.

Tartu Ülikooli tudengid kogusid pärimusainest Põltsamaal, tudengitest olid kaasas Kadi Raal, Maris Reintal, Miikael Jekimov ja Sille Kima. Juhendasid Merili Metsvahi ja Ergo-Hart Västriku. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia tudengid käisid 2012. aasta suvel Ingerimaal vadja ja isuri külades välitöödel. Juhendasid Janika Oras ja Ergo-Hart Västriku. Tehti intervjuusid, osa võeti mitmest külapäevast.

Eesti Vabariigi Presidendi rahvaluule kogumispreemiate üleandmine ja ERA 2012. aasta kaastööliste austamine 14. märtsil 2013. Istuvad Kaie Humal ja Rosaali Karjam, seisavad Triin Äärismaa-Unt ja president Toomas Hendrik Ilves. Alar Madissoni foto.

Arhiivi pikaajeline kaastööline Jaan Malin andis üle viis laulukladet Muhumaalt ning edastas arhiivile 72 lk netifolkloori, Valter Haamer kinkis kaks laulukladet. Maria Parksepp andis üle 100 lk kirevat Setumaa pärimus- ja koduloolist ainet. Kadi Sarv ja Kaido Kama salvestasid perekondlikke mälestusi, Villu Talsi andis üle Miila küla (VNg) pillimehe Julius Sepa salvestusi, Kalev Järvela loovutas videoülesvõtted, millel on tantsualast tegevust puudutavad intervjuud väliseestlastega Portlandis ja Seattle'is.

Eesti eri paigus on läbi viidud ka jutuvõistlusi. *Uma Lehe* toimetis andis arhiivi 98 digilehekülge võrukeelse jutuvõistluse kaastöid, Muhu murdevõistluse materjalid andis üle Kadri Tüür.

Täname kõiki, kes arhiiviga koostööd tegid: Atilde Roosiväli, Kalev Järvela, Anni Oraveer, Ahto Raudoja, Kaleph Jõulu, Johannes Kuusk, Tiina Konsen, Age Esula, Fred Puss, Eva Sepping, Maimo Hõbessaar, Aado Lintrop, Pille Vahtmäe, Anu Korb, Andreas

Kalkun, Ave Tupits-Goršič, Jüri Metssalu, Valdo Valper, Mari-Ann Rimmel, Taive Särg, Eda Kalmre, Helen Kõmmus, Jaanika Hunt, Mari Sarv, Janika Oras jt.

2012. aastal viidi läbi ka naljalugude kogumisvõistlus. Möödunud suvel võttis arhiiviga ühendust ajakirja *Pilkaja* väljaandja Andrus Tamm, kes pani ette korraldada ühine kogumisvõistlus. Võistlus "Minuga juhtus üks naljakas lugu" kuulutati välja ERA aastapäeval 24. septembril ning see kestis jaanuarini. Võistlusele oodati tänapäevaseid lugusid, originaalseid naljakaid lugusid päriselust, mis on juhtunud kas iseenda või kellegi teisega ning mida on ka ehk aeg-ajalt edasi räägitud, olgugi väikeste muudatustega.

Kokku osales kogumisvõistlusel 87 inimest ning laekus 791 lehekülge. Osalejaid oli erinevatelt elualadelt, looduskaitseinspektorist mereväelaseni, väga palju kirjeldatigi tööelu ning elu üldse lähiminevikus, Nõukogude-ajal. Ei puudunud ka anekdootlikud lood päris tänapäevast. Rohkelt oli situatsiooni- ja keelekoomikat, žürii ühe liikme Mall Hiiemäe sõnul saab lugude põhjal vaadelda ainukordse juhtumi rahvaluuleks muutumise teed. Lugude põhjal tuleb hästi esile Eesti inimeste hinnang lähimineviku elule, edastatuna läbi huumoriprisma.

Kirjutajad olid pigem vanemad inimesed, aga leidus ka kooliõpilasi ja noori. Rõõmustasid venekeelsed tööd, sest võistluse üleskutsed avaldati ka venekeelses meedias, laekus ka võrukeelseid kaastöid. Nii mõnigi kirjutas mitmekümne leheküljelise kaastöö, aga oli ka neid, kes toksisid lõbusa loo mobiiltelefoni ja saatsid selle teele. Võistlustööde hulgas leidus ka emadelt-vanaemadelt kuulnud eelnevate põlvede lugusid, mis lisas kogutule ajalist dimensiooni.

Võistluse võitjad ning muu täpsem teave on kirjas rahvaluule arhiivi kodulehel (<http://www.folklore.ee/era/kysitus/>).

Võistluse korraldamist toetasid raamatukauplus Rahva Raamat, Ajakirjade Kirjastus, kirjastused Hea Lugu, Koolibri, Tammerraamat ja kohvik DuNord.

Nalja sai meil sellel aastal niisiis küll, ning saime kinnitust ka sellele, et tore keelekasutus, hea huumorisoon ning nalja märkamise ja rääkimise oskus on väärtused, mida tasub hinnata. Eriti siis, kui töötahe vahel karmis argipäevas kaduma kipub ning missioonist üksi jääb edasielamiseks väheks. Loodame, et 2013. aastal, mis on pärandiaasta, tunnustatakse nii muuseumi-, arhiivi ja teadustöötajate missiooni kui ka elamisvajadust. Nende erialade tegelejate tunnustamist ja muuseumi säilimist on vaja selleks, et inimestele jääks meie kultuuripärand ja siia kogutav ja siin hoitav alles ka tulevikuks.

Astrid Tuisk

Seitse aastat kestnud pühapaiga konverentside sari sai Peterburis väärilise lõpu

2007. aastal toimus Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis esimene rahvusvaheline konverents sarjast “Holy Places around the Baltic Sea”. Toonase konverentsi eesmärk ja vajadus olid üsna selged – tuua kokku uurijad, kelle teemaks on ühte- või teistpidi pühapaigad. Esimene konverents iseloomustas hästi seda situatsiooni, mis oli tekkinud pühapaikade uurimises – ehkki eri riikide uurijad teadsid üksteist, olid kontaktid põgusad ning teadmised erinevate piirkondade allikatest juhuslikud. Ühepäevasele konverentsile – isegi selle täitmine ettekannetega oli raske – järgnes kahepäevane ekskursioon Kagu- ja Kirde-Eesti pühapaikadesse. Ringreis kujunes kogu ürituse kõige viljakamaks osaks tänu võimalusele arutleda otse pühades paikades, mitte üksnes seinale näidata piltide abil. Kui Tartu konverentsi ajal otsustati, et sellist konverentsi võiks korrata, ei osanud ilmselt keegi ette kujutada, et sari kestab seitse aastat ja katab kogu Läänemere ida- ja lõunaranniku.

Tartu konverentsile järgnes aastal 2008 konverents Leedus Kernavės, 2009 Lätis Turaidas, 2010 Soomes Seili saarel, 2011 Poolas Kętrzynis, 2012 Venemaal Kalinigradis ja 2013 mais Venemaal Peterburis. Kõik konverentsid toimusid mai algul ning iga sündmuse oluliseks osaks oli ekskursioon ümbruskonda, rõhuasetusega sealsetele pühadele paikadele. Ehkki ekskursioon võib tunduda meelelahutusena, oli see kõigi konverentside oluline osa ning andis osavõtjatele võimaluse ka ise kohalike pühade paikadega tutvuda. Isiklik emotsioon ja mulje kaaluvad aga üles ükskõik kui head ja üksikasjalikud kirjeldused. Ehk võikski seda – oma isiklike kogemuste tekkimist erinevate maade pühapaikade kohta – pidada sarja üheks olulisemaks tulemuseks?

Rääkides pühapaikadest Läänemere ruumis, rõhutatakse tihti nende *looduslikku* olemust, mida Eestis väljendab eriti selgelt juba eraldi terminina käibele tulnud mõiste *looduslik pühapaik*. Mitmed ettekanded, ja iseäranis Turaidas toimunud konverentsi teema (Natural Holy Places or Holy Places in Nature) osutasid sellele probleemile eriti. Samas seadsid mitmed ettekanded kahtluse alla kogu looduslikkuse kontseptsiooni. Näib, et enamasti on mõiste *looduslik* Balti piirkonnas vajalik üksnes selleks, et vastanduda kiriklikele ehitistele (kirikud, kabelid jne) kui samuti pühapaikadele. Seetõttu oleks ehk asjakohasem isegi kasutada mõistet *mitteametlik pühapaik* vmt, kui käsitleda kristlikul perioodil alternatiivsetena kasutatud usulisi paiku.

Tulenevalt üldisest terminist *looduslikud pühapaigad* on kujunenud kontseptsioon kui mingist suhteliselt ühtsest nähtusest, millel on küll alaliigid, nagu pühad puud, kivid, allikad, mäed, metsad jne, kuid mis oma laiemalt taustalt on sarnane ja universaalne. Just selline peamiselt kirjanduses levinud väide sai selle sarja jooksul (vähemalt allakirjutanu silmis) ekskursioonide käigus kõige selgemalt ümber lükatud. Kui Eesti ja Põhja-Läti (seal toimus Läti konverentsi ekskursioon) pühapaigad olid sarnased, oli raske leida Eesti materjalist vasteid Leedu linnuste jt võimukeskustega seotud *alka*-kohtadele. See aga viitab, et suur osa pühapaikadega seotud traditsioonidest on olnud erinevad. Neile lisaks on konverentsidel käsitletud paljusid paiku, mis ei mahu klassikalise *loodusliku pühapaiga* alla, kuid samas ei vaidlusta keegi nende pühadust. Näidetena võib mainida ehitusohvreid kesk- ja uusaegsetes linnades, kaugel loodusest, aga siiski samas usulises kontekstis. Samuti on looduslike pühapaikade katustermiini all käsitletud näiteid kaugemast minevikust, nagu tõenäoliselt usulise tähendusega ese-

mete deponeeringud keskmisest rauaajast. See kõik viitab aga, et katusermini mõistet tuleks senisest enam avada ning ilmselt ka kontekstist lähtuvalt anda sellele uut sisu.

Nii nagu pühapaigad ise, nii on erinevatel maadel erinenud ka nende uurimise traditsioon. Kui 20. sajandi jooksul tugevasti kannatanud ja vahetunud elanikkonnaga Kaliningradis näidati vaid ühte “klassikalist” pühapaika – kaheks lõhestunud rändrahnu – siis näiteks katoliikliku taustaga Poolas vaatasime pühapaikadena üksnes eelkristlikke arheoloogilisi paiku. Ilmselt sellistest uurimissituatsiooni erinevustest on tingitud ka nägemus Eestist ja laiemalt Läänemere idakaldast kui ainsast alast Euroopas, kus nn looduslikud pühapaigad on kasutusel. Ning tõsi – kogu konverentsisarja jooksul ei olnud võimalik leida Lääne-Euroopast või Skandinaaviast esinema uurijaid, kes seal sellise teemaga tegeleksid. See seik aina süvendas seisukohta, et looduslikud pühapaigad on Baltimaade eriteema. Siiski on hoopis tõenäolisem, et tegelikult on probleem uurimissituatsioonis ning Lääne-Euroopas ja Skandinaavias ei ole mitteametlikud pühapaigad saanud uurimisobjektiks. Viimast mõttekäiku illustreeris hästi Ceri Houlbrooki ettekanne viimasel konverentsil Peterburis, kus esitleti Šotimaa soovide puid, mille tüved on soovide ja palvete märgiks kaetud sisselöödud müntidega. Üksikutest eranditest hoolimata äratav tähelepanu läänepoolsete maade uurijate vähene huvi pühapaikade vastu, eriti kui arvestada viimase aastakümne selget suundumust mittekonventsionaalsete uurimisteemade poole. Võimalik, et üks põhjuseid peitub selles, et praeguse konverentsisarja initsiaatorid olid ja põhituumiku moodustasid arheoloogid, samas on pühapaigad olnud traditsiooniliselt folkloristika ja lingvistika pärusmaa. Siiski näib, et pühad paigad on neis valdkondades pigem marginaliseerunud uurimisteema, ja suuresti on sellest saanud arheoloogia valdkond.

Miks muutusid looduslikud pühapaigad oluliseks Baltimaade uurijate silmis, on kindlasti põhjustatud erinevatest teguritest. Ühelt poolt on selleks mineviku religiooniga seonduv materjal, kus siitkandist puuduvad efektsed ja (näiliselt) kergesti tõlgendatavad muistised, nagu *henge*’id või megaliidid. Samuti ei ole teada selliseid terviklikke müüdinarratiive nagu Skandinaaviast. Teisalt aga sai paganlikust religioonist 19. sajandi valgustuse ja romantismi ajal üks rahvusidentiteedi atribuute ning kuna selle ainsaks materiaalseks väljundiks on maastikulised objektid, siis pälvisidki need Läänemere idakaldal muude piirkondadega võrreldes ebaproportsionaalselt suurema huvi. Ehk võiks just neist kahest tegurist, lisaks veel uurijate erahuvi, leida põhjuseid, miks looduslikud pühapaigad on kõige tugevama uurimistraditsiooniga just Baltimaades. Akadeemiliste uurijate huvi on aga kahtlemata ka toitnud ja aidanud elus hoida pühapaikade kasutamise traditsiooni.

Hoolimata Baltimaade-kesksest teemapüstitusest ja teema vähesest uuritusest mujal, oli konverentsisarjas võimalus kuulata mitmeid rahvusvaheliselt tuntud uurijaid, nagu Timothy Insoll Manchesteri, Rudolf Simek Bonni, Leszek Stupecki Rzeszowski Ülikoolist jt. Kuid sarja ehk olulisimaks tulemuseks tuleb pidada toimiva(te) võrgustiku(ke) kujunemist ning mitmete noorema põlve uurijate liitumist.

Seitse aastat kestnud, kolme ilmunud publikatsiooniga (*Folklore* nr 42 (2009), *Archaeologia Baltica* nr 15 (2011), *Kulturas Krustpunkt*i nr 5 (2011)) ja kolme ettevalmistamisel teosega sari õigustas oma olemasolu kahtlemata. Mitmetest konverentsidest jäid üles küsimused ja teemad, millega tegelda edasi. Paljuski olid ettekanded juhtumipõhised ning keskendusid näidetele. Materjalituvustuse asemel oleks aga edaspidi hoopis rohkem vaja metodoloogilist lähenemist, lisaks traditsioonilise arheoloogia ja

folkloristika võrdlusele tuleks kaasata teisi distsipliine. Humanitaaria poolelt puudutaksid vaid üksikud ettekanded rikkalikku allikmaterjali, milleks on peamiselt uusaegsed reisikirjed; samuti ei leidnud kordagi käsitlust ajaloolised kaardimaterjalid. Ilmselt üheks olulisimaks tulevikusuunaks võib pidada loodusteaduste suuremat rakendamist, uurimaks eri perioodide ökoloogiat ja maakasutust, teha nende põhjal rekonstruktsioone pühapaikade erinevate perioodide välisilme ja ümbritseva taustsüsteemi kohta. Samavõrra on uurimata ka pühapaikadega seonduv aineiline kultuur ja nende säilinud jäljed.

Kindlasti tuleb edaspidi tegelda pühapaikade ajalise aspektiga ja senine ajalootu (*ahistorical*) käsitlus tuleks asendada enam kontekstipõhiselega. Ajafaktori arvestamine lubaks astuda ka sammu edasi seni otsustavast küsimusest, kas looduslikud pühapaigad on eelkristlikud. Tavakäsitluse järgi on paigutatud kõik, mis ei vasta hetkel ametlikule religioonile, eelkristlikusse perioodi. On selge, et katusermini *looduslikud pühapaigad* alla liigituv ei ole käsitlevat nii üheselt ning mitteametlike pühapaiku võidi kasutada ja kasutusele võtta ka katoliiklikul või protestantlikul perioodil. Kuid nii või teisiti – kui mõne püha paiga ajalugu ongi viidav tagasi kristluse-eelsesse perioodi või veelgi kaugemale – on paigaga seotud tegevused ja uskumused ajas oluliselt muutunud. Ja nii kaotabki küsimus kristianiseerimise eelsusest ja järgsusest oma mõtte, sest peaaegu ainus allikmaterjal siinsete pühapaikade kohta pärineb niikuinii 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi rahvapärimusest.

Uus teemavaldkond, mis hakkas esile kerkima viimastel konverentsidel, oli pühapaikade kasutamine tänapäeval. Huvi pühapaikade vastu ei kuulu üksnes akadeemilisele ringkonnale, ja pühapaikade tähendus kaasaegses ühiskonnas on kindlasti laiem kui tunnistus kunagisest religioonist. Siinjuures tuleb ka rõhutada, et just Eestis on pühapaikade kaasaegsete kasutajate ringkond ehk kõige mõjukam ning määrab osalt ka akadeemilist uurimissuunda. Kuid pühapaikade kasutajaskond mõjutab osalt ka allikaid ning kujundab kohtade uut tähendust. Arvestades selliste uute usuliikumiste laia ja süvenevat kandepinda kerkivad just nende seast lähiaegadel need arvamusiidrid, kes kujundavad pühapaikade kasutust.

Seitse aastat kestnud samateemaline konverentsisari oli kindlasti väsitav ning viimaste konverentside ajal ka oli tunda, et esialgne värskus ja põnevus hakkavad mööduma. Nii näiski olevat paslik lõpetada sari pärast seda, kui on nähtud näiteid kõigist Läänemere idakalda maade pühapaikadest, ja mis veelgi olulisem – loodud võrgustik, et tutvuda erinevate uurimisviiside ja -traditsioonidega. Kuid ükski konverents, saati veel seitsmeaastane fookuseeritud sari, ei oleks nauditav ilma osavõtjateta. Siinkohal veel kord suur tänu kõigile osalejatele ja organiseerijatele! Kuid... oleks kahju juba saavutatud tulemust jätta vaid isevoolu teed ujuma. Loodetavasti saab pärast mõningast pausi ja teema kohendamist jätkata kunagiste religioonide materiaalsuse, ajalisuse ja maastikunähtuste üle arutlemist.

Tõnno Jonuks

Jyväskylä seminar rahvausundist, nõidusest ja maagiast

11. ja 12. juunil toimus Jyväskylä Ülikoolis üheteistkümnendat korda iga-aastane Gustav Vasa seminar, mille seekordseks teemaks oli rahvausund, nõidus ja maagia. Seminari huvikeskmes olid usundilised tõekspidamised ning nende mõju inimeste maailmakäsitlusele ja käitumisele läbi aegade. Muuhulgas tõstatati mitmeid huvitavaid metodoloogilisi küsimusi, näiteks: mil määral on võimalik kasutada uuemat folkloorimaterjali järelduste tegemiseks inimeste sajanditetaguse usundilise mõtlemise kohta (Miia Kuha, Emmi Lahti) või mil määral saame arheoloogiliste leidude põhjal teha otsuseid kunagiste maagiauskumuste sisu ja populaarsuse kohta (Sonja Hukantaival). Mitu ettekannet keskendus kuradi- ja deemoniusu väljendustele erinevates Euroopa piirkondades. Raisa Maria Toivo püüdis välja tuua põhjuseid, miks Soome 17. sajandi nõidusesüüdistusi kajastavates kohtudokumentides nii harva kuradit mainitakse. Ka Liv Helene Willumsen vaatles sama perioodi kohtudokumente. Willumsen leidis, et kuigi neis dokumentides kajastuvad sageli Euroopa õpetatud ringkondade demonoloogiaideed, on võimalik neist leida ka Norra folkloorile omaseid motiive ja väljendusi.

Oli ka soospektist lähtuvaid uurimusi, näiteks Sari Katajala-Peltomaa vaatles pühakute kanoniseerimise dokumentide põhjal, milliseid tõendeid kasutati 14. sajandil selleks, et välja selgitada, kas mõne inimese veidrads nägemused on deemonlikku või jumalikkude päritolu; ettekandja tõi ühtlasi välja nendes tekstides väljenduvad soolised erinevused. Jacqueline Van Gent vaatles soospekti emotsioonide väljendamise rahvapärase kaanoni kontekstis. Emotsioonidega oli seotud veel kaks ettekannet. Charlotte-Rose Millar juhtis tähelepanu kuradiga sõlmitud lepingute emotsionaalsele iseloomule, lähtudes 17. sajandi pamfletikirjanduses leiduvatest kirjeldustest. Riikka Miettinen tegi 17. sajandi allikate põhjal järeldusi tollaste suitsiidi sooritanud kristlaste mõtte- maailma kohta. Oli ju ametliku kristliku käsitluse kohaselt enesetapp suur patt, ent alternatiivsed uskumused võimaldasid ka teistsuguseid vaateid.

Kaks ettekannet olid pühendatud suhteliselt vähetuntud pühakute uurimisele. Teuvo Laitila vaatles pühak Paraskevaga seotud uskumuste kujunemislugu. Francesco Piraino ja Laura Zambelli esitasid ülevaate Mamma Schiavona ja Santa Rosaliaga seotud uskumustest ja pidustustest Itaalias.

Paralleele tänapäevase ja varasema usundilise käitumise vahel tõmbas Reet Hiimäe, kes vaatles maagiausu elemente tänapäevases toitumisdiskursuses. Tänapäevale keskendus ka Essi Mäkelä, kes tutvustas paroodia ja tõsiusundi piirimal balanseerivat mõttevoolu nimega diskordiaanlus (*discordianism*), mis tõusis esile Ameerikas 1950. aastatel. Outi Pohjanheimo vaatles *reiki*-energiaga tervendajate seletusi oma töö kohta. Matouš Vencálek püüdis rekonstrueerida Tšehhi uuspaganlike rituaalide algupära, jõudes aratundmisele, et sageli puudub nendel rituaalidel nende kasutajate poolt väidetav iidne taust.

Rikastavalt mõjus mitme teadusharu uurijate kohalolek, kuna osalejate seas oli nii folkloriste, ajaloolasi, usuteadlasi kui ka arheolooge. Kombineerides ajaloolisi allikaid folkloorsetega püüdis Sofia Kotilainen 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse nimepanemistavade näitel selgusele jõuda, kuidas mõjutab kirjaoskuse levik inimeste usundilisi vaateid. Ilona Tuomi vaatles 1395. aastast pärinevaid loitsufragmente ja arutles nende

usundilise tähenduse ja kasutusvalade üle, samuti selle üle, kas neid loitse kasutati suusõnaliselt või üleskirjutatult kaasaskantuna.

Seminari korraldas Jyväskylä Ülikooli ajaloo ja etnoloogia osakond ning arvestades ürituse inspireerivat õhkkonda, jääb vaid loota, et väljakujunenud seminaritraditsioon jätkub ka järgnevatel aastatel.

Reet Hiimäe

Rahvusvaheline sümpoosion “Loitsud paberil, loitsud praktikas”

Rahvusvahelise Rahvajuttude Uurimise Seltsi (ISFNR) 16. kongressi (25.–30. juunini Vilniuses) raames toimus ISFNRi töörühma “Loitsud, loitsijad ja loitsimine” (*Committee on Charms, Charmers and Charming*) ning Leedu Kirjanduse ja Folkloori Instituudi ühisüritusena rahvusvaheline sümpoosion “Loitsud paberil, loitsud praktikas”.

ISFNRi töörühm on seadnud oma eesmärgiks koordineerida loitsude uurimist erinevates riikides, töötada välja süsteemseid analüüsimeetodeid ja õhutada loitsutraditsioonide uurimist, samuti lokaalsete ja rahvusvaheliste loitsukataloogide, vastavate teaduslike väljaannete ja andmebaaside loomist. 2007. aastal algatatud töörühma juhtkomitee eesotsas on Jonathan Roper (Suurbritannia/Eesti) ja sellesse kuuluvad Daiva Vaitkevičienė (Leedu), Mare Kõiva (Eesti), Lea T. Olsan (Suurbritannia), Haralampos Passalis (Kreeka), Éva Pócs (Ungari), Emanuela Timotin (Rumeenia) ja Andrei Toporkov (Venemaa). Töörühm avaldab kord aastas ajakirja *Incantatio* (<http://www.folklore.ee/incantatio>).

Regulaarselt (mitte harvem kui kord kahe aasta jooksul) korraldatakse konverentse ja valmistatakse avaldamiseks ette nende materjalid. Konverentsid on toimunud Peciis (2007), Tartus (2008), Ateenas (2009), Bukarestis (2010) ja Moskvas (2011), kaks samateemalist eelkonverentsi korraldati Londonis (2003 ja 2005). Moskvas 2011. aastal toimunud konverentsi “Loitsutekstide struktuurilis-võrdlev vaatlemine” kohta ilmus ülevaade näiteks *AF Online* (2012, 16: 356–369).

Eelnevate konverentside materjalide põhjal on välja antud neli kogumikku: *Charms and Charming in Europe* (2004, toimetaja Jonathan Roper), *Charms, Charmers and Charming: International Research on Verbal Magic* (2009, toimetaja Jonathan Roper), *Oral Charms in Structural and Comparative Light. Proceedings of the Conference of the International Society for Folk Narrative Research's (ISFNR) Committee on Charms, Charmers and Charming. 27–29th October 2011, Moscow* (2011, toimetajad Tatjana Mihhailova, Jonathan Roper, Andrei Toporkov, Dmitri Nikolajev)¹, *The Power of Words: Studies on Charms and Charming in Europe* (2013, toimetajad James Kapaló, Éva Pócs ja William Ryan).

25.–29. juunini Vilniuses korraldatud konverentsil peeti seitsmes sessioonis 25 ettekannet. Esindatud olid Ameerika Ühendriikide, Eesti, Iirimaa, India, Suurbritannia, Itaalia, Jaapani, Horvaatia, Kreeka, Leedu, Läti, Šveitsi, Ungari, Rumeenia ja Venemaa uurimused.

Arvukad ettekanded tutvustasid Euroopa loitsukäsikirjade traditsioone, samuti kirjalike ja suuliste tekstide vastavusi. Rida ettekandjaid puudutas käsikirjade sotsiaalset toimimist ja võimalusi rekonstrueerida nende abil möödaniku rituaalseid praktikaid.

Esimesel sessioonil “Sõnamaagia praktikas” räägiti anglosaksi, iiri ja bulgaaria käsikirjalistest loitsudest. Lea T. Olsan (Cambridge, Suurbritannia) analüüsis juhtumeid, kus keskaegsesse kristlikku loitsukäsikirja oli lisatud Rooma poetide tsitaate. Ilona Tuomi (Cork, Iirimaa) rääkis neljast iiri arstmissõnast, mis on hoiul Šveitsis St. Galleni kloostris. Ciaran Arthur (Canterbury, Suurbritannia) analüüsis Briti raamatukogus säilitatava 11. sajandi anglosaksi loitsu kirjanduslikku võttestikku. Svetlana Tsonkova (Budapest, Ungari) iseloomustas keskaegseid slaavi loitse ja mittekanoonilisi palveid, mis on säilinud käsikirjadena või kirjutatud amulettidele.

Teise seksiooni keskne teema oli loitsude kasutamine tänapäeval. James Kapalo (Cork, Iirimaa) tutvustas gagauusi kultuuri omapärast ilmingut: naistele ilmub unes jumalaema, kes annab ravija võimed ja aitab omandada kirjaoskuse. Yukari Nagayama (Sapporo, Jaapan) jagas oma tähelepanekuid Kamtšatka alutal’ude/alutoride loitsude kasutamistavadeist. Daiva Vaitkevičienė (Vilnius, Leedu) tutvustas aastail 2010–2012 Lääne-Valgevene leedulaste seas läbiviidud uurimistööd, mille eesmärk oli leida rahvameditsiini praktikate kui sotsiaalse fenomeni ja maagiaspetsialistide võrgustiku mõjutajad. Rajketan Singh Chirom (Imphal, India) analüüsis Manipuri osariigi Chupsa Moithemba traditsiooni, juhtides tähelepanu loitsude kasutamisele rituaalses kontekstis.

Kolmanda sessiooni keskmes oli loitsude ja kristluse temaatika. Toms Kęncis (Riia, Läti) pühendas oma ettekande kivil istuva püha Peetruse (“Super petram”) loitsu läti versioonile. Haralampos Passalis (Thessaloniki, Kreeka) jälgis püha Sisinnuse ja demonliku Gilloga seotud motiive hilisbütsantsi ja bütsantsijärgses kreeka traditsioonis. Andrei Toporkov (Moskva, Venemaa) üldistas Johannese evangeeliumi algusosa ja eriti esimese värsi (“Alguses oli sõna”) kasutamise loitsu ja maagilise praktika osana erinevate maade kristlaste näitel.

Neljandas sessioonis käsileti eeskätt maagilisi käsikirju. Emanuela Timotin (Bukarest, Rumeenia) jagas teadmisi rumeenia 17.–19. sajandi loitse sisaldavate käsikirjade kodikoloogilistest joontest ja nende levimisest. Eleonora Cianci (Pescara, Itaalia) analüüsis saksa keskaegsete ja varauusaegsete käsikirjade näitel kolme hea venna loitsu variante. Aigars Lielbārdis (Riia, Läti) tutvustas läti loitsukäsikirjasid ja neile lähedasi taevakirju ja kettkirju.

Viies sessioon oli pühendatud loitsu-uurimisele. Jonathan Roper (Tartu, Eesti) tutvustas kahte suurt Euroopa loitsude arhiivi: Adolf Spameri (1883–1953) poolt Dresdenis rajatud umbkaudu 23 000 kartoteegikaardile kirjutatud tekstide arhiivi kõrval on märkimisväärne Euroopa sõnamaagia uurija Ferdinand Ohrti (1873–1938) rajatud arhiiv, mis on hoiul Kopenhaagenis. Nicholas Wolf (New York, Ameerika Ühendriigid) vaatles aastate 1700–1850 inglise- ja iirikeelseid loitsukäsikirjasid, mis sisaldavad ka meditsiinimaterjale, palveid ja ilmalikku luulet. Saša Babič (Ljubljana, Sloveenia) iseloomustas sloveenia loitsude avaldamis- ja uurimistraditsioone, samuti arstimisloitsude põhitüüpe. Davor Nikolić, Josipa Tomašić (Zagreb, Horvaatia) tutvustasid horvaadi

arhiivide rikkalikku palvelaadsete loitsude kogumit, mille tekstid jagunevad eksortsismi ja apotroopilisteks palveteks.

Kuues sessioon käsitles loitse, deemoneid ja ehmatust. James Kapalo (Cork, Iirimaa) ja Haralampos Passalis (Thessaloniki, Kreeka) võrdlesid kreeka ja gagauusi ehmatamissõnu. Sõnu kasutatakse ootamatu ehmatamise tagajärjel tekkinud haiguste ja traumajärgsete seisundite korral. Judit Zsuzsanna Kis-Halas (Tartu, Eesti) esitas samade sõnade ungari versioonid koos laialdaste võrdlustega kogu maailmast, sh Lõuna-Ameerikast. Larissa Naiditch (Jeruusalemm, Iisrael) analüüsis saksa dialoogloitse ("Begegnungs Segen").

Viimane sessioon vaatles erinevaid loitsutraditsiooniga külgnevaid ilminguid ja sotsiaalseid praktikaid. Emese Ilyefalvi (Budapest, Ungari) uuris obstsöönset sõnakasutust ungari loitsudes. Åsa Ljungström (Uppsala, Rootsi) jälgis suhtumist nelja sajandi jooksul (17.–20. sajandini) perekonna ringis säilitatud loitsukäsikirjadesse. Evgeniya Litvin ja Anna Kozlova (Peterburi, Venemaa) analüüsisid internetis levivaid naistele suunatud kõhnumise ja rindade suurendamise uusloitsusid. Julija Ladygiené (Vilnius, Leedu) vaatles kommunikatsiooniteooria vahendusel maagiaspetsialisti ja patsiendi vahelisi tüüpsituatsioone.

Konverentsi programm ja teesid on avaldatud raamatus *Folk Narrative in the Modern World: Unity and Diversity*. The 16th Congress of the International Society for Folk Narrative Research. June 25–30, 2013. Vilnius, Lithuania. Program and Abstracts. Vilnius, 2013.

Andrei Toporkov
Tõlkinud Mare Kõiva

Kommentaar

¹ Kogumik on kakskeelne ja selle paralleelpealkiri on *Zagovornye teksty v strukturnom i sravnitel'nom osveshchenii. Materialy konferentsii Komissii po verbal'noi magii Mezhdunarodnogo obshchestva po izucheniiu fol'klornykh narrativov*.

Kroonika

Akadeemilises Rahvaluule Seltsis

30. mail lõpetas Akadeemiline Rahvaluule Selts hooaja koosolekuga Eesti Kirjandusmuuseumis. Enne pidulikemat osa, folkloristika preemia kätteandmist, kuulati eelmise preemia laureaadi Madis Arukase ettekannet “Tähelepanekuid inimkehast traditsioonilises kultuuris”.

2011. aastal asutas Akadeemiline Rahvaluule Selts (ARS) koostöös Eesti Kultuurkapitaliga eesti folkloristika aastapreemia, et tunnustada kõrgel professionaalsel tasemel teaduslikku või/ja teadustulemusi populariseerivat tööd folkloristikas, meie rahvuskultuuri ühes keskses valdkonnas. Preemia määramisel arvestatakse ühe kalendriaasta vältel ilmunud publikatsioone ja muud teadustegevust. Kaalutakse töö taset; teema ja tulemuste olulisust ja uudsust (nt unarusse jäänud või varem uurimata olulise valdkonna või piirkonna käsitlemist, uute meetodite kasutamist); olulisust eesti rahvuskultuurile ja folkloristikale. Preemia antakse välja Eesti Kultuurkapitali toel. Seekordne laureaat valiti kuue nominendi hulgast, kelleks olid Reet Hiimäe, Marju Kõivupuu, Liisi Laineste, Janika Oras, Jonathan Roper ja Piret Voolaid. Kõrge tunnustuse pälvis Janika Oras (Eesti Rahvaluule Arhiiv) väljaande *Vana kannel X. Paide ja Anna regilaulud* muusikaosa koostamise, kogumiku *Eesti parmupill* toimetamise, ilmunud teadusartiklite ning silmapaistva organiseerimis- ja populariseerimistöö eest 2012. aastal.

Piduliku osa lõpetuseks esitleti uusi raamatuid: Ingrid Rütli *Naised Kihnu kultuuris* (Sator 11, EKM Teaduskirjastus 2013); Reet Hiimäe *Ended ja ennustamised eesti rahvausundis* (Pegasus 2013); Liisi Laineste *Estonia and Poland. Creativity and tradition in cultural communication* 1. ja 2. osa (ELM Scholarly Press 2012, 2013).

Järgnes aruande-valimiskoosolek, kus kinnitati ARSi juhatuse 2012. aasta tegevus- ja finantsaruanne ning valiti järgnevaks kaheks aastaks uus juhatus (Andreas Kalkun, Katre Kikas, Merili Metsvahi, Pihla Siim ja Ell Vahtramäe).

Ell Vahtramäe

Eesti Rahvaluule Arhiivis

4. aprillist 3. maini viibis Anu Korb välitöödel Vene Föderatsioonis Krasnojarski krai Minussinski piirkonna eestlaste juures. **7. ja 28. aprillil** kohtus Anu Korb Krasnojarski krai Teadusraamatukogus Krasnojarski Eesti Seltsi liikmetega, aitas läbi viia seltsi eesti keele tunde, tutvustas Siberi eestlaste uurimisprojekte ning ilmunud väljaandeid.

8. aprillil esines Mall Hiimäe Iisakul kodu-uurijate konverentsil “Kogukond ja kohaidentiteet” ettekandega “Metsamaastik ja kohanimeloomed”. Ühtlasi esitleti Iisaku Muuseumi toimetisi, milles ilmus samal teemal Mall Hiimäe artikkel.

Satori sarjas ilmus Ingrid Rütli väljaanne *Naised Kihnu kultuuris* (Sator nr 11, EKM Teaduskirjastus 2013). Raamatut esitleti **20. aprillil** Tartus põlisrahvaste maakultuu-

riseminaril, **18. mail** Kihnus muuseumiööl ning **30. mail** Akadeemilise Rahvaluule Seltsi koosolekul Tartus.

24. ja 25. aprillil korraldasid Eesti Rahva Muuseum ja Eesti Rahvaluule Arhiiv järjekordse noorte etnoloogide ja folkloristide konverentsi “Noorte hääled”. Osalesid noored uurijad Tartu Ülikoolist, Tallinna Ülikoolist, Eesti Kunstiakadeemiast, Bulgaaria Teaduste Akadeemiast, Eesti Rahva Muuseumist, Eesti Maanteemuuseumist, Kadriina Keskkoolist ja Tartu Descartes'i Lütseumist. Korraldajad Piret Koosa, Andreas Kalkun ja Jaanika Hunt; ettekandega esines ERA töötajatest Annika Kupits. Ettekannetes käsitleti väga erinevaid probleeme ja valdkondi (täpsemalt <http://www.folklore.ee/era/nt/>). Konverentsi raames esitleti artiklikogumikku *Rabatuluke. Pro Folkloristica XVII* (toimetaja Jaanika Hunt).

30. aprillil esines Mall Hiimäe ettekandega “Puutepunkte ERMi ja ERA töö!” ERMi Sõprade Seltsi pidulikul koosolekul ning ta valiti ERMi Sõprade Seltsi auliikmeks.

18. mail osales Eesti Kirjandusmuuseum ERA eestvõttel (koordineeris Moon Meier) oma programmiga muuseumiööl “Öös on inimesi”. Muuseumiöö raames sai kuulata koorikontserti ja lõõtsamängu muuseumi ees, osaleda kirjandusmuuseumit tutvustavas mängus ning laulda regilaule (eestlauljad Helen Kõmmus ja Taive Särg). Maja ajalugu tutvustas Lilla Daam. Mari-Ann Rimmel avas ERA trepigaleriis maalinäituse “Nägude mälu”.

22. mail pidas Janika Oras Helsingis Helsingi ülikooli ja SKS-i korraldatud kollokviumil “Register II: Emergence, Change and Obsolescence” ettekande “Verbal Dueling in Estonian Weddings: Intermediated and Immediate Experiences”. Kollokvium kestis 22.–24. maini.

23. mail kõneles Mall Hiimäe Pärnurnes kultuuripärandi aasta seminaril teemal “Pühad puud rahvapärimuses”.

27. maist 7. juunini toimusid kohapärimuse töörühma välitööd Kihelkonna kihelkonnas. Usundilist ja kohapärimust koguti ning maastikke ja inimesi jäädvustati peamiselt Vilsandi rahvuspargi alal ja selle piiril asuvates külates. Välitöödel osalesid Jüri Metssalu, Mari-Ann Rimmel, Pille Vahtmäe ja Valdo Valper.

6. juunil esines Mall Hiimäe Eesti Looduskaitse Seltsi Tartu osakonna teemapäeval ettekandega “Rahvaökoloogia ja pärandkultuur”.

7. juunil osales Mall Hiimäe Lääne-Virumaa lasteaiatöötajate seminaril Haljalas ettekandega “Lastemängud kui pärandkultuuri osa”.

7. juunil määrati Kristjan Toropi Fondi (Eesti Rahvuskultuuri Fondi allfond) toimkonna koosolekul rahvatantsu ja lõbustustega seotud ainese kogumise eest Kristjan Toropi preemia Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsile ning Ingrid Rüütli. Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts pälvis preemia projekti “Teatetants” käigus kogutud mitmekülgse rahvatantsualase materjali eest ning Ingrid Rüütlit tunnustati pikaajalise ning järjepideva Kihnu ja muu Eesti tantsupärimuse jäädvustamise eest. Kristjan Toropi preemiaga toetatakse rahvatantsuga seotud rahvaluuleainestiku kogumist, preemia antakse välja igal folkloorifestivali Baltica toimumise aastal.

15. juunil pidas Anu Korb Tallinnas, Eesti Loodusmuuseumis ettekande “Lilled Eesti rahvausundis”.

25.–30. juunini toimus Vilniuses ISFNRI 16. kongress “Folk Narrative in the Modern World: Unity and Diversity”, kus esinesid Risto Järv (The Use of Fairy Tales in Advertising), Anu Korb (About Us and the Others: Russian Estonians’ Identity-Stories) ja Astrid Tuisk (Specifics of the Lithuanian School Anthems).

Moon Meier

Eesti Kirjandusmuuseumi folkloristika osakonnas

5. ja 6. aprillil esinesid Tartus Haridus- ja Teadusministeeriumis Eesti Emakeeleõpetajate Seltsi kevadpäevadel “Õigekiri ja õige kiri” Marin Laak ja Piret Voolaid ettekandega “Muuseumilt koolile”, Piret Voolaid rääkis sealjuures folklooriserveris <http://www.folklore.ee> leiduvatest väljaannetest ja andmebaasidest. (<http://www.eeselts.edu.ee/>)

18. aprillil toimus Mariboris (Maribori Ülikoolis) ja **19. aprillil** Ljubljanas (Sloveenia Etnoloogia Instituudis) vanasõnade ja fraseoloogia alane konverents “Two heads are better than one: Phraseology and Paremiology in Dictionaries and in Everyday Use”. Anneli Baran esines ettekandega “Phraseological expressions and semantic fixedness” ja Piret Voolaid ettekandega “How to collect and (re)present newer paremiological forms? Academic online database of paremic graffiti”.

26. aprillil esinesid kirjandusmuuseumis Eesti-Bulgaaria ühisseminaril “Interpreting the Self and Society” Mila Maeva (Turkish Community in Bulgaria), Reet Hiimäe (What is the name of this mystical ghost? Talking about nightmare experiences in internet discussion forums), Svetoslava Toncheva (New Religious Movements – National and Transnational Aspects), Liisi Laineste (Propaganda posters), Ekaterina Anastasova (lokaalsest identiteedist Eestis ja Bulgaarias) ja Mare Kõiva (The Construction of Alternativity 2). (<http://www.folklore.ee/rl/fo/konve/2013/>)

9. ja 10. mail osalesid Diana Kahre ja Asta Niinemets kirjandusfestivali Prima Vista raamatumüügil.

10. mail osales Renata Sõukand teetaimede konkursi komisjoni töös (Eesti Põllumajandusmuuseum).

12. mail Vikerraadio eetris olnud “Keelesaates” kõneles Piret Voolaid lastepärimusest, vanematest ja uuematest liisklugemistest ja lastesalmidest.

14.–19. maini osalesid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov Gazimağusas (Famagusta, Põhja-Küpros) saarte dünaamika konverentsil. Mare Kõiva tegi ettekande “Island Sagas: Sea and Fate”, Andres Kuperjanov “Village Chronicles: Humorous Oral History”.

15. mail esines Tõnno Jonuks Peterburis konverentsil “Holy Places around the Baltic Sea” ettekandega “Why do we call a place holy? A critical approach to the research of Estonian holy places”.

17. mail tutvustasid Renata Sõukand ja Raivo Kalle taimede lummuse päeval elus teaduse telgis taimi ja nende kasutamist.

18. mail pidas Raivo Kalle Eesti Põllumajandusmuuseumi taimede lummuse ööl ettekande “Eesti looduslikud toidutaimed” ja Renata Sõukand korraldas samas teetaimede degusteerimist.

18. mail toimunud rahvusvahelisel muuseumiööl osalesid Piret Voolaid ja Mare Kalda elamusmängu ülesannete ettevalmistamises.

25. mail pidas Tõnno Jonuks Kukrusel Muinsuskaitseameti õppepäeval ettekande “Ida-Virumaa viimaste aastate arheoloogiliste välitööde põhjal”.

6. juulil pidas Tõnno Jonuks Avinurmes pärandirallil ettekande “Kukruse kalmistu ja Virumaa noorem rauaaeg”.

11. ja 12. juunil osales Reet Hiimäe Jyväskylä Ülikoolis 11. Gustav Vasa seminaril, mille teemaks oli rahvausund, nõidus ja maagia. Reet Hiimäe ettekanne käsitles maagiasu elemente tänapäevases toitumisdiskursuses.

15. juunil juhendas Raivo Kalle Vapramäe-Vellavere-Vitipalu sihtasuse korraldatud toidutaimede tundmise ja mekkimise retke metsas.

25.–30. juunini Vilniuses ISFNri 16. kongressil “Folk Narrative in the Modern World: Unity and Diversity” esinesid Piret Voolaid (On Narrative Aspects of the Facebook Chain-Postings), Mare Kõiva (Revisiting Belief Narratives about Water Dwellers as Mythological Beings), Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov (Giant Lore and Further Thoughts on Transmedial Narratives), Eda Kalmre (Truth and Ethics in Memories about the Post-War Tartu: Tracing a Cannibalistic Rumour), Reet Hiimäe (Talking about Nightmare Experiences in Internet Discussion Forums) ja Mare Kalda (Unknown Treasure Hunters on the Move: Following Traditional Explanations in Estonian Treasure Legends). Osaleti ISFNri töörühmade koosolekutel ja seltsi üldkogul.

28. juunist 3. juulini osalesid Renata Sõukand ja Raivo Kalle majandusbotanika ühingu (Society for Economic Botany, SEB) aastakonverentsil ettekannetega “Where does the border lie: locally grown plants used for making tea for recreation and/or healing, 1970s–1990s Estonia” ja “Wild plants eaten in childhood: retrospective of 1970s–1990s Estonia”. Renata Sõukand osales ühingu nõukogu töös ning juhtis SEB Euroopa raku-kese kohtumist. Renata Sõukandi osavõttu toetas osaliselt Eesti Kultuurkapital, Raivo Kallet toetas Euroopa Liidu Euroopa Sotsiaalfond programm DoRa raames, mida viib ellu Sihtasutus Archimedes.

30. juunist 4. juulini Tartus SIEFi (International Society for Ethnology and Folklore) 11. kongressil esinesid Anneli Baran (Political rhetorics and publicity in the digital age), Katre Kikas (The letters of Helene Maasen-Varik: mingling the personal and public in the letters of a folklore collector), Mare Kalda (Exploring world(s) through geocaching), Eda Kalmre (The concept of love in girls’ blogs in self-written lovestories), Mare Kõiva (Calendar feasts in Estonia: the politics of adoption and reinstatement 2), Liisi Laineste (Intolerable others: Estonian ethnic caricatures after the Second World War). Vaatmike

seksioonis oli väljas Liisa Vesiku ja Andres Kuperjanovi ettekanne “Belief narratives about trees”.

8.–24. juulini osalesid Mare Kõiva ja Andres Kuperjanov Eesti TA ja Bulgaaria TA bilateraalse projekti “Sacral Space – Holy Places and Local Traditions (Bulgaria and Estonia)” raames välitöödel, projekti koosolekutel, toimetasid projekti väljundeid, tegid uurimistööd Bulgaaria arhiivides.

20. ja 21. juulil võtsid Renata Sõukand ja Raivo Kalle osa EMÜ teaduse populariseerimise ühingu “Elus Teadus” koosseisus Tartu hansapäevade teaduslinnas. Teemaks “Taimed meie meeltes”.

27. juulil tutvustas Reet Hiiemäe XXI Viljandi pärimusmuusika festivali raamatu-esitlusel oma raamatuid *Kaitsemaagia eesti rahvausundis* ning *Ended ja ennustamised eesti rahvausundis*.

1. augustil pidas Renata Sõukand Võrus Kreutzwaldi päevade raames ettekande “Kreutzwaldi ravimtaimesoovitused ja nende vastuvõtt talurahva hulgas” ja korraldas teede degusteerimist.

Teisipäevaseminarid

27. märtsil arutleti seminaril osakonna arengukava üle.

7. mail oli kõne all Jüri Alliku artikkel “Hea teadlase retseptiraamat” (*Akadeemia* 4, lk 624–641).

4. juunil keskenduti Renate Sõukandi eestvedamisel kirjanduse otsimise ja haldamise ning oma teadustööde levitamise meetodikale.

Asta Niinemets

Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakonnas

9. aprillil pidas külalisdoktorant Alevtina Solovyova loengu “An Experience of Folkloristic Field Work in Contemporary Mongolia (Russian-Mongolian Expeditions 2006–2012 of the Centre for Typological and Semiotic Folklore Studies, RSUH)”.

23. aprillil pidas Islandi Ülikooli dotsent Katrin Anna Lund loengu “Just like Magic: Activating Landscape of Witchcraft and Sorcery in Rural Tourism, Iceland” (Just nagu maagia: Nõidus maastiku aktiveerijana Islandi maaturismis).

13. mail pidas prof Eli Yassif (Tel Avivi ülikool, Iisrael) loengu “The Historical Legend: How Can Folklore Contribute to the Study of History?”.

3. juunil pidas DoRa programmi külalisdoktorant Margaret Lyngdoh loengu “Singing the Pathways of the Dead: Chomangkan and the Rhetorics of Dying among the Karbi in North Eastern India”. Loengut täiendas etnograafiline film “Chomangkan: Death Ritual of the Karbi Community”.

7. juunil pidas prof Mihály Hoppál (Ungari TA Etnoloogianstituut) loengu “Reflections of fieldwork: theories and methods”.

20. juunil sai kuulata kahte loengut Tiibeti usundilisest pärimusest, mis jääb väljapoole budistlikku traditsiooni või selle äärealadele. Prof Giacomella Orofino käsitles Tiibeti šamanistlikust muinasusundist lähtuvat böni, selle ajalugu, mütoloogiat ja õpetusi. Valentina Punzi välitöödel põhinev loeng oli Ida-Tiibeti rahvausundist, milles tähtsal kohal on mäejumalate austamine.

1.–4. juulini korraldas Tartu ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut koostöös Eesti Kirjandusmuuseumi, Eesti Rahva Muuseumi, Kultuuriteooria Tippkeskuse, Tallinna ülikooli ning Tartu Nefa rühmaga Tartus etnoloogide ja folkloristide maailmaorganisatsiooni SIEF-i (Société Internationale d’Ethnologie et de Folklore) 11. rahvusvaheline kongressi, mis tõi linna ligi 430 esinejat 41 riigist. Kongress keskendus ringlusele, sh kultuurivormide ringlusele ning kultuuriliste praktikate ja uskumuste ringlust kujundavatele poliitilistele ja majanduslikele teguritele. Nelja päeva jooksul oli kavas 63 teemaatilist paneeli teaduslike ettekannetega, mitmed töötoad ja raamatuesitlused, etnograafiliste filmide programm ning uuema erialakirjanduse näitusmüük. Tartu ülikooli aulas peeti seitse plenaarloengut, esinesed Tine Damsholt (Kopenhaageni ülikool), Michael Herzfeld (Harvardi ülikool), Robert G. Howard (Wisconsini ülikool), Kristin Kuutma (Tartu ülikool), Joep Leerssen (Amsterdami ülikool), Alessandro Portelli (Sapienza ülikool Roomas) ja Greg Urban (Pennsylvania ülikool).

Kongressi korraldamist toetasid Tartu ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituut, filosoofiateaduskonna dekanat, Euroopa Liit Euroopa regionaalarengu fondi kaudu (Kultuuriteooria Tippkeskus, CECT), Meertensi instituut (Amsterdam), Kuninglik Gustav Adolfi akadeemia, Eesti Kultuurkapital ja Ameerika Ühendriikide suursaatkond Eestis (vt <http://www.siefhome.org/congresses/sief2013/index.shtml>).

Kaitstud doktoritöö

Jinseok Seo (6.06.2013) *The Role of Shamanism in Korean Society in its Inter- and Intra-Cultural Contacts*. Juhendaja Ülo Valk; oponendid Mihaly Hoppal (Ungari TA Etnoloogianstituut) ja Aado Lintrop (Eesti rahvaluule arhiiv).

Kaitstud magistritöö

Kaisa Kulasalu (31.05.2013) *Ropp ja riigivastane: rahvaluulekogude tsenseerimisest Eesti hilisstalinismi perioodil*. Juhendaja Ergo-Hart Västrik, oponent Katre Kikas.

Kaitstud bakalaureusetööd

Signe Halikas (4.06.2013) *Jooksva ravi Eesti rahvameditsiinis*. Juhendaja Merili Metsvahi, oponent Katre Koppel.

Triinu Klaus (4.06.2013) *Pihlapuuga seotud tähendused eesti mõistatustes. Võrdlus Veikko Anttose püha kontseptsiooniga*. Juhendaja Madis Arukask, oponent Reet Hiemäe.

Liis-Marii Roosnupp (4.06.2013) *Kurat ja põrgu imemuinasjuttudes*. Juhendaja Risto Järv, oponent Merili Metsvahi.

Kristo Siig (4.06.2013) *Suure härja müüt läänemeresoome rahvaste traditsioonis ja selle ajalooline taust*. Juhendajad Ergo-Hart Västrik ja Tõnnu Jonuks; oponent Tiiu Jaago.

NEWS IN BRIEF

President's folklore award and the year 2012 at the Estonian

Folklore Archives

The overview by Astrid Tuisk is available in English in Vol. 54 in *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, at <http://www.folklore.ee/folklore/vol54/news.pdf>.

The seven-year conference series about holy places had a worthy ending in St. Petersburg

Tõnnu Jonuks presents an overview of the seven-year conference series "Holy Places around the Baltic Sea".

Jyväskylä seminar on popular religion, witchcraft and magic

On June 11 and 12, 2013, the 11th annual Gustav Vasa seminar, dedicated to popular religion, witchcraft and magic, took place at Jyväskylä University. An overview is given by Reet Hiimäe.

International symposium "Verbal Charms on Paper and in Practice"

Andrey Toporkov provides an overview of the 16th congress of the International Society for Folk Narrative Research (ISFNR) in Vilnius, on June 25–30, 2013, and the international symposium of the ISFNR working group, Committee on Charms, Charmers and Charming, under the heading *Verbal Charms on Paper and in Practice*.

Calendar

A brief summary of the events of Estonian folklorists from April to August 2013.